

esetek elhárítására való intézkedéseket és készülékeket. A német császár a munkások egészségébe dolgában kongresszust hívott össze. Nálunk a vasárnapi munkaszünetre alkottak hasznos törvényt.

VI. Az egészségügyi közigazgatás terén ismerteti az egyes országok újabb intézkedéseit.

Dr. Fodor József főtitkár az egyesület mult évi működését ismertette. Panaszokdik, hogy a magyar közönség még mindig nem érdeklődik eléggé a közegészség ügye iránt. Követendőnek tartaná a Természettudományi Társulat tagjainak példáját, hogy minden tag legalább egy új tagoat ajánlana az egyesületbe. Megemlékezik a Trefort-alapítvány örvendetes gyarapodásáról, a melyből az egyesület

mostani közgyűlése már ki is tüzi a közegészség dolgában érdemeket szerzett egyének (papok, tanítók, előljárók stb.) jutalmazására szánt díjakat. Az egyesület kebeléből indult ki az ifjúság testi nevelése ügyében kifejtett mozgalom, a melyet a nagy közönségnek az országos tornaünnep mutatott be. Az egyesületből kelt életre a *samaritanus-egyesület*, a mely a kórházakból elbocsátott gyógyult betegek segítését tűzte céljául. A közegészségügy népszerűsítésére vannak szánva a vándorgyűlések, a melyek közül az első jövő évre lesz Kolozsvárott. Végül beterjeszti a kolozsvári, győri, hódmezővásárhelyi fiókosztályok évi jelentését.

A közgyűlés újra választotta választmányát.

RÉGI MAGYAR MEGFIGYELÉSEK.

284. Nagy hó nyárban. a) Debretzenből (1797) Jul. 12-dikénn. Azt mondá hajdan Bölds Salamon Péld. XXVI. 1. vers: Nem illik a' hó a Nyárhoz, és az esső az aratáshoz, de tetemes kárunkkal kelletett tapasztalnunk, ezen folyó hónapnak (Julius) 2-ik napján; hogy hajdani erejeket, mintegy elvesztették az égi Jelek: ámbár tetszett is, hogy a' nap hatalmason munkálodott velek, mert a' nevezett napon, az oroszán' melege, oly hidegre, essőre, szélre és órára vált: hogy ezek miatt határainkonn, sok ménésbéli lovak, juhok, sertések és szarvas marhák, a' sovány legelőkönn el hűltek; sőt városunktól három 's négy mértföldnyire lévő városok' és faluk hatáiraikonn is, e' nagy és példa nélkül való tsapás tapasztaltott. A' Hortobágyunk környékénn nem győzték az emberek, a' hideg eső- és hó miatt el veszett juhokat, lovakat és szarvas marhákat nyúzni; tsak egy jú nyájból a' többek között, 500 esett ki. Városunkban ugyan a' hó, azon nevezett napon, déli 12 óra tájban tsak annyira szállingózott, hogy azt alig lehetett észrevenni, de kívül sok helyeken, a' föld' színét is el lepte; három mértföldnyire pedig tőlünk egy bizonyos határonn, majd bokáig erős is volt. Panaszokdiknak minden szomszéd helységeinkbenn lévő Lakosok; hogy gulyabéli marháikból, méneseikből, nyájaikból, hol 500, hol 600 's több százak is elvesztek; 's mindenütt hevernek a' meg-nyúzott marhák, 's legelnek rajtok a tsókák, kutyák, szarkák. E' nagy tsapásnak természeti oka ez lehet: hogy a' nagy szárazság miatt, a' barmokból ki-száradvánn tsontjaiknak velemek, elfogyatkozott szegényeknek minden erejek, 's a' hideget, essőt és havat nem szenvedhetvén,

meg-döglöttek. (Magyar Hirmondó. Béts 1797, XII-ik szakasz 93—95. l.)

b) Ezen esztendőnek (1832) különösségei közé tartozandó az is a' többek között, a' mit Ns. Máramaros Vgyéből írtak. Ott a' hegyeket Junius hónapban havas fellegek borították; az esett hó mindazonáltal nagy részént tsak hamar elolvadt; Jul. folytában kettőztetett erővel tért vissza a' zordon idő, úgy hogy több napokig volt nevezetesen Luhu helységben alkalmas szán út; még Aug. közepén is igazán havasok voltak, a' különben nyáron tsak nevetek viselő havasok. (Hazai s. k. Tud. 1832. 130. l.)

285. Rendkívüli forró nyarak. 687... esztendőben olly forró, száraz nyár lett, mellyben erdők, szénaboglyák, háztetejei is felgyúladtak; tavak, folyóvizek, kutak kiszáradtak. (Papp István följegyzései. Közölve van a »Hasznos Mulatságok« 1821. évfolyam. Első félesztendő 165. l.)

746... a' Canicula igen heves lett, Augustus 4-dikétől October 15-ig még az éjszakák is olly hevesek voltak, mint a' nappalok. (U. o. 165.)

1135. — 36. — 37... olly forró nyarak lettek, hogy erdők, boglyák, házak 's faluk felgyulladának. A' nagy folyó vizek is úgy megapadtak, hogy a' hajók nem járhatnának, széltére át lehetett őket gázolni. Sok emberek 's barmok elvesztek a' szomszúság miatt. (U. o. 170. l.)

1350—51... olly forró nyár, hogy az erdők kiszáradtak, mellyből viszont, olly éhség következett, hogy Német országban még a' fiaikat is megették az atyák, ha igaz, a' mint Bód Péter Eccl. Historiájának 316. lapján írja. (U. o. 194. l.)

1474 . . . a' nyara heves, forró, száraz, annyira, hogy erdők, házak, szenes szekerek felgyulladtak a' nap hevétől; folyók, tavak, kútak kiszáradtak. (U. o. 197. l.)

1477—78 . . . a' nyár olly forró, hogy minden gyümölcsök el hűlottak, az erdők kiszáradtak, és felgyulladtak, valamint a' folyók is elszáradtak. (U. o. 197. l.)

1494 . . . nyara olly száraz, heves, hogy 6. hónapig semmi eső se esett, még a' nagy folyók is majd egészen el apadtak. (U. o. 198. l.)

1658. Olly forró nyár, hogy nem tsak Persiában fojtott le a' tüzes Samum szél egy éjjel többet zo ezer embernél; hanem Európában is, nevezetesen Francia országban olly forróság volt, hogy XIV. Lajos vadászatra kilovagolván, a' lováról lefordult, 's kitsibe múlt, hogy meg nem halt, 9 izbeli érvágással gyógyítottatott ki. (U. o. 267. l.)

1706. 1707. és 1708. között esett mind a' két nyár olly igen meleg és száraz volt, hogy minden Európai folyó vizek el apadtak, annyira, hogy a' malmok az őrléstől el állottak. Magyar Országban pedig a' Héja, Sajó és Hernád folyók még folyásaiktól is megszűntek; a' kútak kiszáradtak, a' mezők egészen ki égtek, melly inségben sok barmok el vesztek. (U. o. 385. l.)

1718 . . . a legszárazabb és hevesebb nyár; 9 hónapig egy tsep eső se volt; minden vetések, vetemények füvek, sőt fák is kiszáradtak; a' nagy folyó vizek úgy el apadtak, hogy a' miatt a' falusi Népek széllyel bujdosnának; olly éhség lett utánna, hogy a' fa rügýt és héját, gyökereket, füveket, sőt a' döglött kutyákat és matskákat is megennék Erdély országban; ebből ismét olly döghalál támadt: hogy ugyan Erdélyben 100 ezer embernél több meg halt. (U. o. 387. l.)

1726 . . . a' legszárazabb nyár. Jul. Aug. és September olly meleg hónapok, hogy az embert szinte megölték; a' Mohátsnál lévő Csele patak úgy kiszáradt, hogy helyét alig lehetett fellelni; bor sok lett, de minden nemű gabona igen szűken. (U. o. 388. l.)

1736 . . . forró, száraz nyár. Páris körül, az egész Században e' vált a' legmelegebb nyár. A' Fertő Tava, nálunk is, úgy kiszáradt: hogy az emberek Rusztól által gázolhatták Ilmiczig, és kődökig sem ért. Igen finom bor termő esztendő volt, még a' Szamojédáknál is (a' 67 grádus alatt) tökéletes ért szálló fűrtöket és sárga dinnyéket talált Gmelin utazó, a' mint emlitti Mátýús Dietetikája 1. kötet 198. lap. (U. o. 389. l.)

1747 . . . a' tavasz, és nyár igen száraz, tavak, kútak, folyók kiszáradtak; kigyó még is sok volt, mellyből a' köz nép bőv-

seget jövendőlt, és ez tsak ugyan be is tellyesedett. (U. o. 391. l.)

1761—62 . . . felette száraz nyarak. 1761-ben az Odera vize majd nem egészen kiszáradt, gabona igen szűken lett, hanem a borok olly jó édesek lettek, hogy a' finom sűrűség miatt úgy nyúltak, mint a' méz. (U. o. 394. l.)

1766 . . . a' nyár és ősz minden eső nélkül ment el, és olly melegek lettek, hogy az aratók majd el haltak a' melegben. Gabona igen kevés, de bor annyi, hogy helyét alig találták. (U. o. 395. l.)

1790 . . . egy a' legszárazabb s forróbb nyár; széna 's gabona, majd semmi se lett, nevezetesen a' tavaszi vetés tsak gaz lett. Bizonyos gazdának 60 Pesti mérő zab vetése után lett 6 Vélka termése, de több helyeken még tsak meg se kaszálhatták. (U. o. 401. l.)

Székes Fehjérvárról. Sz. Jakab havának 9-dik napján: (1781) — Ezen a' tájon olly hévség vagyon már két héttől fogva, hogy az aratásra ki-tódult munkások közül nem tsak számossan az hévségtől okozott betegség miatt haza verődni kéntelenítetnek, hanem valóban két aszszony emberek ezen folyó hónapnak 6-dik és 8-dik napjain déli nyugodalmokkor meg-fulladván el-is temettettek. Én ugyan a' miúta élek, nagyobb hévséget nem értem e' tájon, sőt még a' meg-agott öregektől sem hallottam egy esztendőnél több illy heves esztendőt. (M. Hírmondó 1781. 434. l.)

286. *A' Sásák 1338-ban.* A' Krónikák több esztendőknben emlittik a' Sásákknak pusztításait; de olly messze terjedő kárteleteiket nem olvassuk, mint a' minő volt 1338-ban. Ezen szomorú emlékezetű esztendőben a' Sásák napkeletről jöven Julius és Augustus hónapokban el 'pusztították: Magyar, Lengyel, Tseh országokat, Morvát, Austriát, Stiriát, Karinthia és Karnioliat, Sváb és Bajor országokat, Lombárdiát és Friaul Tartományt. Mindenütt, a' merre jártak, a' zöld növényeket egész gyökérig kirágták. Emlékezetes volt az ő jövetelőkben az, hogy tsapatokban úgy jöttek, mint a' hadak, 's minek előtte a' nagyobb seregek megérkeztek volna; kisebb tsapat, mintegy kémelő, előre jött, 's a' többi is megtelepedett, és kimondhatatlan birtelenséggel, mint legélesebb ollóval, a' réteknak és szántó földeknek minden növéseit le-tsipdesték. Minekutánna így bizonyos tájt megemésztettek, az elő seregek tovább indultak; 's azokat a' nagy tábor tsak akkor követte, midőn: a' harmattól, vagy essőtől megnehezedett testjök kiszáradott. A' szájokban lévő nyeső részeken kívül, szembetűnő volt bennök az ő négy szárnyok, és hátokon tsillámló pánccéljok. Az első pusztításon kívül még három esztendeig tapasztaltott

az ő veszedelmes jelenlétök; mert a szántó-földek barázdáiba és a' bokrokba, tojásaikat lerakták. A' gondos nép igyekezett ugyan az ő fészkeiket össze kotorni, és elégetni, vagy agyon verni; Baváriában pedig különösen némelly helyeken össze hajtották az egész szomszédból a' baromfiakat, és ezek által etették fel a' tojásokat. Ezt először nevelésnek tartották némellyek, de a' következés megmutatta, hogy hasznos volt. (Hasznos mulatságok 1832. Második féltesztendő. 199—200. l.)

287. *Sáskák 1781-ben.* A közelebb múlt hónapnak (Szt.-Jakabhava) 15-dik nap-

ján, temérdek nagy sereg sáska telepedett-meg Orovicza határánn. Ottan két seregbe oszolván: egygyike Tömös-Vármegyébe szállott, másika pedig először Lugos határát, az-utána a Karansebesi földeket lepte-el, végre nagy pusztítások után, töménytelen sokaságnak zajgása, zörgetése közben, az említett hónapnak 28-dik napján Erdélybe által kele. Ezen Kis-Asszony havának 4-dik napján, ismét külömb-külobbféle sereg sáskák szállottak által Kápolnás és Bults tájára a Maros vizénn túl lévő hegyekre. (M. Hirmondó 1781 534. l.)

Közli: LENGVEI BALINT.

LEVÉLSZEKRÉNY.

TUDÓSÍTÁSOK.

(26.) *Magyarország időjárása 1891 junius havában.* Az idei juniust sok borult, esős és hűvös napjai hazánk nagy részében egészen megfosztották nyári jellemétől. Egészen véve a havi hőmérséklet a több évi átlagtól keveset tér el és hazánk északi meg középső részében alacsonyabb, délen és Erdélyben pedig valamivel magasabb volt nála. De a hűvös idő a hónap 3., 4. és 5. pentádjában igen érezhetővé vált, a hőmérséklet különösen 13-ika körül igen alacsony volt s az északi Kárpátok környékén csak néhány fokkal volt magasabb a fagypontnál, úgy hogy a hegyek lakói nyáron a havazás meglehetősen ritka látványában részesültek. Az a körülmény megint, hogy a hónap két első és utolsó pentádjára a rendes hőmérsékletet meghaladta, a hűvös idő okozta melegségihiányt tetemesen apasztotta.

A hőmérséklet maximuma országszerte a hónap 9-ikére, egyes helyeken 30-ikára, minimuma pedig kevés kivétellel 13-ikára esik. A minimum, illetőleg maximum Árva-Váralján 3·5—26·4°, Ungvárt 6·5—30·8°, Ó-Gyallán 7·0—29·3°, Selmeczbányán 6·0—28·1°, Debreczenben 6·8—33·8°, Herényben 8·3—29·3°, Szegeden 10·7—35·8°, Zágrábban 8·2—30·4°, Pancsován 12·0—34·1°, Gyergyó-Szt.-Miklóson 5·4—30·0° volt.

A csapadéknak eloszlására helyi záporok és zivatarok nagy mértékben befolytak ugyan, de általában az északnyugoti és északkeleti felföldön az esőmennyiség igen jelentékeny, a középértéknél jóval nagyobb volt — egyes helyeken 100—130 mm.-rel meghaladta azt — a csapadékos napok száma is túlnyomó volt, ellenben az Alföldön, a délnyugoti dombos vidék egyes részein úgy az esőmennyiség, mint a csapadékos napok száma a normálist jobban megközelíti, sőt egyes helyeken még alatta

is marad. Némi áttekintésül szolgáljon a következő összeállítás.

	Esőmennyiség	Csapadékos napok száma
1. Árvaváralján ...	240·4 mm.	26
2. Barlangligeten ..	227·2 »	22
3. Rimaszombatban	225·3 »	19
4. Zsarnóczán ...	214·0 »	18
5. Orlón ...	209·1 »	20
6. Dombón ...	221·6 »	22
7. Kvaszovecz ...	227·0 »	23
8. Mező-Laborcz...	191·8 »	17

1. Német-Bólyon ..	51·4 »	11
2. Csáktornyan ...	37·3 »	9
3. Észéken ...	50·8 »	9
4. Zágrábban ...	66·1 »	10
5. Szegeden ...	40·1 »	9
6. Aradon ...	56·7 »	10
7. Temesvárt ..	54·7 »	13
8. Zsombolyán ...	54·4 »	10

Hazánk egyes helyein a légköri lecsapódás valóságos felhőszakadásszerű alakot öltött; a zuhogó záporhoz a növényzet nagy kárára még jégeső is járult. Így Rimaszombatban junius 3-ikán délután 2—4 óra között erős vihar s égi háború kíséretében rémületes felhőszakadás volt. A leesett csapadék 109·1 mm.-re rúgott, borsónagyságú jég 2—5 centiméternyire fedte a talajt. Árva-Váralján junius 7-ikén éjjel erős zivatar dühöngött, miközben 49·0 mm. eső esett; a mogyorónyi jégből másnap reggel 9 órakor még félökölnyi összefagyott jég-csomók voltak találhatók. Jelentékeny 24 órai csapadék volt még: Huszton 70·0 mm. 5-ikén, Fužinén 69·3 mm. 16-ikán, Zala-Egerszegen 65·0 mm. 4-ikén, Herényben 58·6 mm. 5-ikén, Komáromban 50·9 mm. 26-ikán, Dombón 50·8 mm. 19-ikén, T. Füreden 48·8 mm. 13-ikán stb.